

Revitalizace jabloňových alejí v areálu Národního hřebčína v Kladrubech nad Labem

Jana Votrubová

Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem je unikátní krajinný systém přírodní a uměle vytvořené kulturní krajiny, který byl poslední půltisíciletí významně ovlivňován tradičním způsobem chovu starokladrubských koní. Je to místo, kde byla krajina modelována pro potřeby koně za pomoci kompozičních principů francouzských barokních zahrad, ovšem s citlivým zachováním jejích přírodních hodnot. Kouzlo, pro které byl hřebčín v roce 2002 vyhlášen národní kulturní památkou, následně v roce 2015 krajina okolí hřebčína prohlášena krajinnou památkovou zónou a finálně v roce 2019 zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO, nelze popsat slovy, je nutné ho zažít a zhlédnout nejlépe z perspektivy jezdce na koni nebo v kočáru.

V posledních dvou letech byly učiněny první systematické kroky k nastavení efektivní péče o kulturní krajinu, aby byly její křehké hodnoty a kompoziční prvky zachovány

Obr. 1. Jabloňová alej, Národní hřebčín v Kladrubech nad Labem, foto: Jana Votrubová, 2022

Obr. 2. Historická fotografie aleje z archivu PhDr. et MUDr. Františka Bílka DrSc. (NPÚ, SZ Slatiňany, pravděpodobně rok 1938) v porovnání se současným stavem (foto: Jana Votrubová, 2022)

pro další desetiletí. Na podzim roku 2022 byla uzavřena jedna z velmi významných akcí týkajících se krajinné zeleně, a to dokončení kompletní obnovy ovocných alejí v okolí stájí Josefov. Jedná se o jabloňové aleje pravděpodobně vysazené okolo roku 1925, složené z vysokokmenů starých krajových odrůd. Důkladná rešerše v archivech NPÚ napomohla ověřit původní podobu, trasování a taxonomickou skladbu alejí. Díky vědecké fotodokumentaci pořízené PhDr. et MUDr. Františkem Bílkem, DrSc., na skleněné diapositivy, kdy zaznamenával především koně v hřebčíně v Kladrubech nad Labem, nám napomohly rozklíčovat krajinné a sadovnické úpravy v areálu z počátku 20. století.

Revitalizace tohoto významného krajinného prvku byla velmi citlivě rozfázována na několik etap. První z nich spočívala v odstranění náletových dřevin a přerostlých hlohových živých plotů přibližně z poloviny délky alejí. Na místě byly ponechány mimo jabloní pouze stromy s vyšší sadovnickou hodnotou rodu *Quercus*, *Acer* a *Fraxinus*, aby v prvních letech tvořily příznivé klima novým výsadbám. Původní stromy (*Malus domestica*) byly zachovány v maximálním možném počtu 228 ks a z jara roku 2021 arboristicky ošetřeny převážně zdravotním řezem. Jabloně na pěstební opatření (zaměřené na růst a ne plodnost) zareagovaly velmi dobře, jejich stav je stabilizován a je předpoklad, že by tito jedinci mohli další roky zdárně prosperovat.

Následovaly další dvě etapy (podzim 2021 a 2022), kdy bylo dosazeno celkem 2,8 km ovocných alejí a malý sádek u Černé pěšiny v konceptu a sponu daném z archivních dokumentů, a to v celkovém počtu 549 ks nových stromů. Pro správnou volbu odrůd byl osloven Výzkumný a šlechtitelský ústav ovocnářský v Holovousích, kde prof. Dr. Ing. Boris Krška napomohl určit odrůdy pěstované v dané lokalitě a daném období. Další spolupráce s ústavem spočívala i v napěstování a dodání adekvátního a velmi kvalitního výsadbového materiálu. Všechny stromky (roubované vysokokmeny) tudíž pocházejí z Hořicka, z oblasti velmi blízké klimatu Kladubského Polabí, s vysokým předpokladem ujmavosti podnoží a prosperování roubů.

VŠÚO v Holovousích je účastníkem Národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin a agrobiodiverzity a výsadby v okolí Josefova budou zároveň plnit funkci konzervace starých a krajových odrůd jabloní. Uprostřed zapsaného statku tak vznikla velmi cenná genofondová plocha, která bude sloužit ke konzervaci 39 vzácných starých kultivarů jabloní.

V okolí Josefova byl krajíně navrácen její historický ráz, včetně zcela zaniklé třířadé aleje vedoucí od stájí jižně k Labi. Mimo fakt, že tato polní cesta opět propojuje a dává život kočárové cestě podél Labe, nyní striktně rozděluje obrovský čtyřicetihektarový půdní blok, scelený v 80. letech minulého století, na dvě poloviny. Trvalý travní porost se tak opět přiblížil svou formou k původním pastevním dílcům.

Unikátnost tří řad v aleji zřetelně dokládají letecké snímky z let 1937 a 1954. Pravděpodobný důvod použití tří linií stromů vedle sebe je přisuzován cíli dosáhnout větší mohutnosti za použití relativně nízkých ovocných dřevin (oproti topolům a dubům), aby tvořily účinný větrolam a bránily erozi v krajíně. Populárnost četných výsadeb jabloňových alejí podél cest na počátku 20. století tkví v produkci obživy pro občany válkou zmiňané země a ne, jak mylně uvádí některé prameny, pro krmení koní.

Na zdárném vývoji tohoto rozsáhlého krajinného projektu se mimo zaměstnanců Správy kulturní krajiny Národního hřebčína Kladruby nad Labem podíleli odborníci z oblasti památkové péče a samozřejmě ovocnářství. Nesčetné konzultace ochotně podávali Mgr. Michal Drkula z oddělení kultury a památkové péče Krajského úřadu Pardubického kraje a Ing. Sylvie Jarešová z generálního ředitelství Národního památkového ústavu v Praze. Veliké díky patří již zmiňovanému prof. Dr. Ing. Krškovi z VŠÚO Holovousy.

Dominantní krajínotvorný prvek jižně od Kladrub nad Labem, který byl již bohužel na pokraji své životnosti, obdržel novou vzpruhu a naději přežít dalších 100 let. Věřím, že s péčí o zeleň aktuálně nastavenou na celé ploše zapsaného statku se z kvetoucích narůžovělých krásků bude těšit mnoho generací obdivovatelů kladubské krajiny a starokladubských koní.